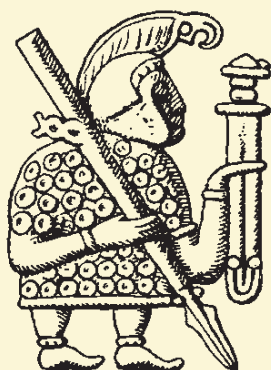

.. FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

2026/2

Recension

Tuuli Heinonen, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Janne Harjula & Georg Haggrén (red.). *Reconsidering Raseborg: New Approaches to a Medieval Castle in Finland*. Archaeologia Medii Aevi Finlandiae XXIX. Society for Medieval Archaeology in Finland. Vaasa 2023. 316 s. ISBN: 978-952-69004-4-5.

Raseborg är en medeltida borgruin belägen ungefär mitt emellan Helsingfors och Åbo i södra Finland. Här finns en fyrkantig borganläggning med flera förborgar. När borgen en gång byggdes på 1370-talet var det på en klippa i en havsvik, nåbar med fartyg från Finska viken. Raseborg övergavs 1558 när administrationen av den här delen av Finland flyttades till Helsingfors. Precis som många medeltida borgar i Sverige har Raseborg varit föremål för återkommande arkeologiska och byggnadsarkeologiska undersökningar, inte minst i samband med olika restaureringsåtgärder. Borgen undersöktes första gången på 1890-talet och därefter framför allt på 1930-, 1950- och 1980-talen, samt nu senast på 2010-talet. Om allt detta och olika aspekter på borgens historia kan man läsa i antologin *Reconsidering Raseborg: New Approaches to a Medieval Castle in Finland*.

Boken är en sammanställning av resultaten från flera olika projekt, med skilda finansiärer och med delvis skilda mål, vilka genomförts i och omkring Raseborg. Några projekt har varit forskningsdrivna och berört bebyggelsehistorien i kustområdet, andra har sitt ursprung i en önskan att öka platsens potential som besöksmål. Arkeologiska fältkurser har bedrivits på platsen med det regionala museet och Helsingfors universitet som huvudman. Andra undersökningar har genomförts i samband med restaureringsåtgärder på borgen. Alla har givit viktiga ledtrådar till borgens historia, vilka nu presenteras.

Boken består av 13 olika fristående kapitel samt ett förord, författade av sammanlagt tolv olika författare. Noterbart är att av dessa är åtta

kvinnor och fyra män. Könsfördelningen brukar annars vara den motsatta inom borgforskningen. Två av bokens redaktörer framträder i högre grad än andra som bokens huvudförfattare, Tarja Knuutinen och Georg Haggrén, vilka medverkar som författare, ensamma eller tillsammans med andra forskare, i nio av bokens kapitel. Här presenteras resultaten från det senaste decenniets forskning, samtidigt som det fynd- och dokumentationsmaterial som finns från äldre undersökningar åter kommer till användning. Anslaget är tydligt mångvetenskapligt. Att boken är skriven på engelska gör att alla vi som inte kan läsa finska kan ta del av något av den forskning kring medeltidens borgar som pågår i Finland.

Bokens första kapitel (Tarja Knuutinen & Georg Haggrén) ger en introduktion till medeltidens borgar i Finland och den forskning om dessa som skett, samt presenterar en forskningshistorik över Raseborg. Genom att Finland var en del av det svenska riket under medeltiden finns många beröringspunkter både med borgar på det svenska fastlandet och med den borgforskning som förekommit i Sverige. I det andra kapitlet får vi en genomgång av de personer som i det skriftliga källmaterialet kan knytas till Raseborg (Tapio Salminen) och frälsemän med bakgrund i både Sverige, Danmark och Finland återfinns bland länsherrar och borgfogdar. Dessa personers relationer till olika maktkonstellationer i unionstidens något röriga politiska historia diskuteras. I kapitel tre och fyra ger sedan Tarja Knuutinen en bakgrund till borgens omland under järnålder och medeltid, samt diskuterar byggandet av borgen utifrån behovet av råmaterial och varifrån detta kan ha hämtats. Inte minst förståelsen av hur landhöjningen påverkat borgens omgivning är betydelsefull. I kapitel fem görs sedan en rumslig funktionsanalys av borgen (Terhi Mikkola & Georg Haggrén) vilken beskriver var olika funktioner funnits och hur man rört sig i borgen. Kapitlet är ett exempel

på en typ av analyser som är vanligare i andra delar av Europa där medeltidens borgar har mer murverk bevarade än vad som vanligen är fallet i Norden. I kapitel sex (Tarja Knuutinen & Elina Terävä) fokuseras på avfallshantering på borgen och hur man ska se på avfall i den här typen av kontexter. Här nyttjas inte minst resultaten av de undersökningar som gjorts på Slottsmalmen utanför huvudborgen där stora mängder avfall deponerats. Fyndmaterialet från avfallsområdet utgör även del i presentation av borgens bordskultur av keramik och glas, vilket presenteras i kapitel sju (Elina Terävä, Riikka Tevali & Georg Haggrén). I kapitel åtta redogörs för myntanvändningen i borgen och dess omland (Frida Ehrnsten), medan kapitel nio fokuserar på borgens arbetsdjur utifrån det osteologiska materialet (Hanna Kivikero). Kapitel tio presenterar en analys av arkeobotaniskt material (Mia Lempiäinen-Avci) och i kapitel elva diskuteras den stadsliknande bebyggelse som fanns vid Snappertuna i borgens närhet och som verkar ha blomstrat under 1400-talet (Georg Haggrén, Maija Holappa & Henrik Jansson). Kapitel tolv tar upp den ladugård som tillhörde borgen och svarade för stora delar av dess försörjning (Georg Haggrén). Den diskuteras i jämförelse med ladugårdar på andra kungliga borgar i 1500-talets Sverige, innan kapitel tretton slutligen berättar om Raseborgs sista tid och varför borgen övergavs (Georg Haggrén & Risto Marjomaa). Här framstår artilleriets införande i kombination med landhöjningen som avgörande faktorer.

Boken är vackert formgiven och rikligt illustrerad både med foton av fynd, bilder på borgen och olika kartor. Ibland är dock bilderna lite väl små, inte minst en del av de historiska kartor som presenteras är lite svårlästa. Här hade det hjälpt om dessa varit större, alternativt att man hade pekat ut vad som var det viktiga på kartan i fråga med en pil eller stjärna, allt för att hjälpa läsaren. Med ett sådant här upplägg, en antologi med separata kapitel om ett gemensamt objekt, blir förekomsten av upprepningar i texten närmast ofrånkomliga. Detta stör dock inte läsningen i någon större utsträckning. Det är tydligt att redaktörerna försökt få ner antalet upprepningar till ett minimum. Boken och ka-

pitlen fungerar således både om man läser den som en helhet eller om man fokuserar på enskilda kapitel. Korshänvisningar mellan kapitlen förekommer också, vilket är värdefullt eftersom vissa teman, exempelvis kosthållning, verksamheten i borgens kök och det dukade bordet berörs i flera kapitel som vart och ett fokuserar på skilda källmaterial.

Här finns mycket att lära, inte bara specifikt om Raseborg utan även mer generellt om borgforskning av i dag. Boken är ett exempel på hur denna forskning utvecklats från att tidigare främst ha fokuserat på själva monumentet – borgen – och hur denna fungerade i den politiska och militära historien, till att se borgen som en nod som på skilda sätt påverkade sitt omland. Fokus ligger till stora delar på borgens materialitet, murar och rum, samt på ekonomiska förhållanden. I de olika kapitlen berörs många av de teman som under de senaste decennierna dominerat inom europeisk borgforskning. Här diskuteras till exempel varför borgen hamnade på just den här platsen, dess försörjning via ladugården samt rörelsemönster och rumslighet inom borgen. Andra teman som tas upp, och som ofta inte berörs i forskningen, handlar om avfallshantering och hur avfallet kunde användas som en resurs i samband med utfyllnader. Tarja Knuutins kapitel om byggnadsmaterial, arbetskraft och borgbyggets organisation bör särskilt framhållas. Hur fick man tag i det material som behövdes, varifrån kom arbetskraften? Diskussionen kring en möjlig stadsbildning i anslutning till Raseborg och relationen mellan borg och stad, eller borg och handel mer generellt, är en fråga som skulle behöva ytterligare forskning i ett skandinaviskt perspektiv. Inte minst när det gäller de många platser där handel bedrevs utan formella stadsprivilegier. Här kan man direkt jämföra med svenska borgar som Borgholm på Öland med sin medeltida bebyggelse utanför borgens murar, eller Pilsborg i Smålands inland som delvis fungerade som en plats för handel och hantverk i ett område utan städer. Det här är en bok som kan rekommenderas för den som är intresserad av aktuell forskning om medeltida borgar i Skandinavien. Det är också ett bra exempel på hur man genom

nya undersökningar kan vitalisera platser med fyndmaterial som annars ligger obearbetade i våra museimagasin.

Martin Hansson

Institutionen för arkeologi och antikens historia
Lunds universitet
Helgonavägen 3
SE-223 62 Lund
martin.hansson@ark.lu.se